

T.C.
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Sayı :30824082-610-11180458
Konu :Yazılı Soru Önergeleri

09 Aralık 2024

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

28. Dönem Milletvekillerimiz tarafından Bakanlığımıza yöneltilen ve ilişik listede; TBMM Esas numaraları ile konuları belirtilen yazılı soru önergeleri incelenmiş olup, söz konusu önergelerde yer alan hususlara dair cevaplarımız ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Murat KURUM
Bakan

EK:

-Dosya (1 Takım)

**KAHRAMANMARAŞ MİLLETVEKİLİ
SAYIN DR. İRFAN KARATUTLU'NUN
TBMM 7/10551 ESAS SAYILI
YAZILI SORU ÖNERGESİ**

SORULAR:

Ülkemizin sanayi ve ekonomik kalkınmasında önemli bir rol oynayan tekstil ve Doya terbiye sektörü, aynı zamanda çevresel etkileri bakımından kritik bir konumdadır. Özellikle, sanayi tesislerimizin şehir içerisinde yoğunlaşması çevresel açıdan bir dizi zorluğu beraberinde getirmektedir. Bahse konu sorunların başında, atık su oluşturan tesislerin kontrolsüz faaliyetleri ve yeterli arıtma tesislerinin olmaması gelmektedir. Bu durum, akarsu, baraj su havzaları ve yeraltı sularının kirlenmesine yol açmakta, yeraltı su seviyelerinde düşüslere ve dolayısıyla deprem risklerinin artmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, şehir içindeki yağmur suyu toplama hatlarının yetersizliği, sel gibi afetlere yol açmakta ve bu durum, özellikle deprem bölgelerindeki şehirlerimiz için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Tesislerin üretim kapasitelerinin artmasıyla birlikte arıtma teknik kapasitelerinin ve teknoloji seviyelerinin yetersiz kalması da önemli bir sorundur. Başta Kahramanmaraş olmak üzere sanayi bölgelerinde, tekstil üretim tesislerinin dağınık bir şekilde yayılması ve yeterli arıtma tesislerinin olmaması, çevresel sorunları daha da artırmaktadır. Bu tesislerin Avrupa Birliği müktesebatı ile diğer kriterlere uygun kimyasal maddeler ve boyalar kullanması, çevresel standartlara uyum açısından önem taşımaktadır. Yeraltı su rezervlerinin korunması ve sürdürülebilir kullanımı, tekstil sektörünün su ihtiyacını karşılamak için elzemdir. Bu bağlamda, yeraltı su rezervlerinin, su kalite ölçümlerinin ve su seviyelerinin düzenli olarak ölçülmesi ve bu ölçümlerin şeffaf bir şekilde yapılması gerekmektedir. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak alınacak tedbirler ve uygulanacak yaptırımlar, sürdürülebilirliğin sağlanması ve geleceğimizin korunması açısından büyük öneme sahiptir. Söz konusu nedenle, sanayi tesislerinin çevresel etki değerlendirmelerinin titizlikle yapılması, çevre mevzuatına uygun çalışmaların teşvik edilmesi ve gerekli denetimlerin etkin bir şekilde yürütülmesi, sorumluluk sahibi kurumların öncelikli görevleri arasında yer almalıdır.

Bu bağlamda;

- 1) Birçoğu şehir içerisinde kümelenmiş ve artık şehri çevresel açıdan tehdit eden sanayi tesislerinin (entegre tekstil ve tekstil boya apre tesisleri) altyapı ihtiyaçlarının temin ve tedarik edilerek daha planlı olarak üretim çalışmalarının sürdürülmesi için kurulan küçük sanayi siteleri ve organize sanayi bölgelerinin neredeyse tamamında atık su oluşturan tesislerin kurulmaması istenmektedir. Tali çözüm olarak ıslah organize sanayi bölgesi oluşturularak sorunlar ötelenmektedir. Bu konunun çözümüne ilişkin bakanlığınızın bir çalışması bulunmakta mıdır?
- 2) Entegre tekstil ve boya terbiye üretim tesislerinden kaynaklı atık suların yeterli miktarda arıtılmadan veya saat özelinde arıtma tesislerinin durdurularak arıtmadan doğaya deşarj edilmesi sonucu akarsu, baraj su havzaları, yeraltı suları kirlenmektedir. Bu konu ile ilgili kanun ve yönetmelikler çerçevesinde yaptırımlar uygulanmakta mıdır? Son beş yılda toplam kaç tesise yaptırım uygulanmıştır?
- 3) Entegre tekstil ve boya terbiye üretim tesisleri yoğun su kullanımı neticesinde yeraltı su seviyesinde yaşanan düşüslar hem deprem konusunda ciddi riskler oluştururken aynı zamanda geleceğimizi tehdit etmektedir. Bu konu ile ilgili tedbirler alınmış mıdır, alınmadıysa alınacak mıdır?
- 4) Şehir içinde yağmur suyu toplama hatlarının yetersiz olmasından kaynaklı yerüstüne gelecek suların şehir merkezine sel olarak zarar vermektedir. Depremi yaşamış ilimizde yeni planlamalarda bu konu ile ilgili ne gibi çözümler düşünülmektedir?
- 5) Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü denetim personellerinin entegre tekstil, boya terbiye üretim tesislerine yapacağı arıtma ve emisyon kontrolleri öncesi denetim yapılacak tesislere bilgi verilmekte midir?
- 6) Entegre tekstil ve boya terbiye tesislerinin birçoğunda usulen arıtma bulunduğu, entegre tekstil ve boya terbiye tesislerinin zaman içerisinde üretim kapasiteleri artışları sebebiyle arıtma teknik kapasitelerinin ve teknoloji seviyesinin yetersiz olduğu bilinmektedir. Bu konu ile ilgili tedbir ve çözümünüz ne durumdadır?

- 7) Kahramanmaraş İli Gaziantep, Adana ve Kayseri yolunda gelişen tekstil üretim tesisleri son dönemde Erkenez Organize Sanayi Bölgesi çatısı altında toparlanmıştır. İlgili tesisler dağınık bir şekilde yayılmıştır. En az üç adet genel arıtma tesisi yatırımı yapılması gerekmektedir. Fabrikaların arıtmalarından sonra bakanlığınızın yatırım planında yer almakta mıdır? İlgili tesislerin yatırım planlaması için kirlenici etkisi olan entegre tekstil ve boya terbiye tesislerinin yatırıma maddi katılımı sağlanacak mı?
- 8) Tekstil terbiye tesislerinde kullanılan kimyasal maddelerin, boyaların AB ve diğer kriterlere uygunluk kontrolleri yapılmakta mıdır?
- 9) Tekstil boya terbiye ve entegre tekstil üretim tesisleri proseste kullanacağı su ihtiyaçlarını yeraltı kuyularından sağlamaktadır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yeraltı su rezervleri, su kalite ölçümleri ve su seviyeleri hangi sıklıkla ölçülmektedir ve ölçümler şeffaf bir şekilde yapılmakta mıdır? Yapılıyorsa, bu değerler periyodik olarak tespit edilip şeffaf bir şekilde yerel yönetimlerle beraber hangi sıklıkla, hangi yöntemle halk ve sektör temsilcileri ile paylaşımı yapılmaktadır?
- 10) Entegre tekstil ve boya terbiye tesislerinin yeraltı kaynaklarından temin ettikleri sular sayaç yardımı ile ölçülüp kullanım bedelleri tahakkuk ettirilmekte midir?
- 11) İlimiz kısmen Ceyhan Havzasında, kısmen Fırat Havzasında yer almaktadır. Önemli akarsu ve doğal su kaynaklarına sahip olan ilimiz, aynı zamanda Gaziantep ilinin büyük bir kısmının su ihtiyacını sağlamaktadır. Gaziantep, ülkemizin batısının güneydoğu kırsalından kaynaklanan göçü önemli ölçüde engellemektedir. İlimizde sektörün bu yönde etki analizleri bakanlığımızca yapılmakta mıdır?
- 12) Maraş'taki bütün entegre tekstil ve boya terbiye tesisleri akşam saat 17.00'den sonra arıtma tesislerini çalıştırmamakta ve bu tesislerin yoğun olduğu yerlerde çevreyi rahatsız edecek ciddi sorunlar olmaktadır. Son beş yıl içinde çevre kirliliği ile alakalı çevre il müdürlüğü ne kadar cezai işlem ya da ne kadar kapatma cezası vermiştir?
- 13) Entegre tekstil ve boya terbiye tesislerinde giren su miktarı ile çıkan su miktarı arasında ne kadar fark vardır? Bunu kontrol eden bir mekanizma var mıdır?
- 14) 1980 yılından itibaren yıllarca nitelsiz göçe maruz kalan Adana ve Mersin ilinin yaşadığı sorunlar, ilgili şehirlerde özellikle tekstil yatırımı teşvik kapsamından çıkarılması ile oluşan üretim boşluğu, o günlerde sanayi kenti olmayan ilimiz tarafından değerlendirilerek tekstil sektörü ilimizde kontrolsüz vahşi yöntemlerle büyümüştür. Periyodik olarak depreme maruz kalan ilimizin il merkezi nüfusunun 500 binin üzerine çıkması ile zemin sorunu yaşanan bölgelere ya da birinci sınıf tarım arazilerinde sanayileşme ve sanayileşmeye bağlı şehirleşmenin oluşacağı aşıkardır. Çevre düzen planlarının il merkezi nüfusunun ilçelerimize de çevresel ve sosyal sorunlar oluşturmada Adana ve Mersin ilinde geçmişte yapıldığı gibi, devletimiz tarafından planlı ve kontrollü bir şekilde sektör dönüşümü yapılması bakanlığınız gündeminde midir?
- 15) Maksimum ölçeğe ulaşmış entegre tekstil tesislerinin bazılarının arıtma sistemleri mevzuatlara uygun çalışmakta mıdır? Kurumunuz denetimleri öncesi kimi entegre tekstil tesislerine denetim öncesi bilgiler verilmekte midir? KOBİ ölçeğinde faaliyet göstermeye çalışan tekstil boya terbiye tesislerine çevre mevzuatını yürütücüsü ya da kurum görüşü veren kurumlarımıza etki etmek suretiyle mobbing uygulanmakta mıdır?
- 16) Maksimum ölçeğe ulaşmış entegre tekstil tesisi çalışanlarına bakanlığınız tarafından çevre eğitimleri verilmekte midir?
- 17) Kahramanmaraş'ta tekstil sektörü içi görüşmelerde "Bu kadar az bir yatırımla büyük para kazanacağımız başka bir iş var mı?" diye alternatif iş kollarına yıllardır yönelmemesinin, ilimiz çalışan insan kaynağı kalitesini artırma çabası olmayışının iktisadi ve sosyal kayıpları ÇED proje tanıtım ve ÇED dosyaları incelenirken analiz edilmekte midir?
- 18) Çevresel etki değerlendirme dosyaları incelenirken ülkemizin yakın dönem tarihinin en önemli projesi olan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) yatırımları neticesinde ilgili illerde pamuk üretimi ve çırçır üretim tesisi yatırımları hızla artarak ilimizdeki tekstil tesislerinin önemli hammadde sağlayıcı durumuna gelinmiştir. Sektörün çevre ve çevreci tesis hüviyetinde olmamaları, sektörde faaliyette bulunan birçok önder işletme sahibinin yerel oligarşiye ve feodaliteye meyilli oluşu ve entelektüel sanayici bilincinde olmayışı, dünyada faaliyette bulunan önemli tekstil giyim markalarının ilimizden alımları kesmelerine neden olmuştur. Tesisleri izlerken ve yeni tesis izinlerinde bu konuyu irdelemeyi bakanlığınız düşünmekte midir?

19) İlimizin yaşadığı deprem ve depremin tekrar edeceğini bütün milletimizce bilinmektedir. Mümbit arazilerde ve su kaynakları üzerinde kurulu bulunan ilimizin niteliği KOBİ şehrine ve ilim şehrine dönüştürülmesi aşikardır. Bu dönüşüm sürecinde devletimizin rol alması bekleniyor mu?

CEVAP:

Bilindiği üzere; Organize Sanayi Bölgelerinin kurulma amaçlarından biri de sanayiden kaynaklanan çevresel sorunların ortak çözüme kavuşturulmasıdır. OSB veya ıslah OSB yönetimleri, Çevre Kanunu'nun 11 inci maddesi kapsamında; atık su altyapı sistemlerinin kurulması, bakımı, onarımı ve işletilmesinden sorumludurlar.

2872 sayılı Çevre Kanunu ve bu kanuna istinaden çıkarılan mevzuatlar kapsamında Bakanlığımız Merkez ve taşra teşkilatında görevli denetim personelleri tarafından ani, birleşik ve şikâyet üzerine denetimler yapılmakta olup, Çevre Kanunu'na aykırı faaliyet gösteren veya kirliliğe sebebiyet verdiği tespit edilen kurum, kuruluş ve işletmelere, 2872 sayılı Çevre Kanunun 20. maddesine göre idari yaptırımlar uygulanmakta, 15. Maddesine göre de çevre ve insan sağlığı için tehlike yaratan işletmelerin faaliyeti kısmen veya tamamen, süreli veya süresiz olarak durdurulmaktadır. Ayrıca, fiilin diğer kanunlara göre suç oluşturması halinde Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunların uygulanması için adli makamlara suç duyurusunda bulunmaktadır. İlave olarak Bakanlığımız merkez ve taşra teşkilatınca birleşik denetim gerçekleştirilecek tesis veya faaliyetler için yıllık birleşik çevre denetim programı hazırlanmakta Çevre Denetim Yönetmeliği Madde 14 kapsamında; *"Yıllık birleşik çevre denetim programına alınan tesis veya faaliyetlere, denetim tarihinden en az on iş günü öncesinde yıllık denetim programına alındıkları bildirilir"* hükmü gereği bildirim yapılmaktadır.

Bakanlığımızca; tekstil sektörü faaliyetlerinin çevreye olabilecek olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi, su tüketiminin ve atık sudaki kirletici yükün azaltılmasına yönelik olarak temiz üretim teknolojilerinin uygulanmasını zorunlu tutan 2022/20 sayılı Tekstil Sektöründe Temiz Üretim Uygulamaları Genelgesi yayımlanmıştır. Genelgenin uygulanması ile; tekstil sektöründen kaynaklanan su kirliliğinin önlenmesi ve ham su tüketiminin azaltılması öngörülmektedir.

Bu kapsamda; Bakanlığımızca yayımlanan ve tekstil sektörü faaliyetlerinin çevreye olabilecek olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi, su tüketiminin ve atık sudaki kirletici yükün azaltılmasına yönelik olarak temiz üretim teknolojilerinin uygulanmasını zorunlu tutan 2022/20 sayılı Tekstil Sektöründe Temiz Üretim Uygulamaları Genelgesi kapsamında, tekstil sektörünün yoğun olduğu illerde (Kahramanmaraş, Gaziantep, Denizli, Bursa, İstanbul) sektör temsilcilerine eğitimler verilmiştir.

Yağmur sularının yönetimiyle ilgili olarak yapılan uygulamalar; 2872 sayılı Çevre Kanunu'na dayanılarak çıkarılan ve 31.12.2004 tarihli ve 25687 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinin 3'üncü maddesinde yer alan "Yağmur suyu kanalı: Ayrık sistem kanalizasyon yapılarında yağış suları, yüzeysel sular, drenaj sularını taşıyan kanallar "şeklinde tanımlanmış olup, yönetmeliğin 45 inci maddesinin a) bendinde "Kanalizasyonun ayrık sistemde olması halinde, yağmur suları, temassız soğutma suları ve kirli olmayan diğer drenaj suları kanalizasyona bağlanamaz.

Her türlü atık, atık su ve arıtılmış atık sular yağmur suyu kanalına bağlanamaz. Tespit edilen usulsüz bağlantılar ilgili atık su altyapı tesisleri yönetimi tarafından kesilir." ve Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 57. maddesinde "2.000 m²'den büyük parsellerde yapılacak yapıların mekanik tesisat projelerinin; çatı yüzeyinden toplanacak yağmur sularının gerekmesi halinde filtre edilerek bir tankta toplanması ve bina tuvalet sifonlarında kullanılması amacıyla yağmur suyu toplama sistemi içermesi zorunludur." hükümleri çerçevesinde yürütülmektedir.

Bakanlığımız kirliliğin yerinde tespitine yönelik çalışmaları arasında yer alan SAİS' ler ile; kurulu kapasitesi 5.000 m³/gün ve üzeri olan atık su arıtma tesisleri 22/03/2015 tarihli ve 29303 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren *"Sürekli Atık su İzleme Sistemleri Tebliği (SAİS)"* ile sürekli 7/24 on-line izlenerek veriler Bakanlığımız merkezi veri tabanına aktarılmaktadır.

On-line atık su izleme istasyonlarında arıtma tesisi çıkış suyunda; Sıcaklık, pH, Çözünmüş Oksijen, Elektriksel İletkenlik, Debi ile Kimyasal Oksijen İhtiyacı (KOİ) ve Askıda Katı Madde (AKM) parametreleri ölçülmekte, otomatik numune alma cihazları ile limit aşım durumlarında otomatik numune aldırılmaktadır. Ölçüm sonuçları anlık olarak Bakanlığımız Sürekli İzleme Merkezi (SİM) yazılımına iletilmektedir. SAİS'ler ile yürütülen sürekli izleme faaliyetleri ile teknolojik denetim yapılmakta olup, her tesisin başında bir görevli bulunmasıyla dahi elde edilemeyecek denetim etkinliği yakalanmaktadır.

Atık su Arıtma Tesislerinin proje onayına ilişkin iş ve işlemler 2018/14 sayılı Atık su Arıtma/Derin Deniz Deşarjı Tesisi Proje Onayı Genelgesi kapsamında Bakanlığımızca yapılmaktadır. Atık su arıtma tesisi proje onayı yapılırken, tesislerin kapasite raporları dikkate alınmakta olup, üretim prosesinde veya kapasitesinde yapılacak değişimler atık su oluşumunu miktar veya kirlilik yönünden etkiliyor ise ilgili onay merciiine başvuru yapılarak proje onayının revize edilip edilmeyeceğine ilişkin görüş alınmaktadır.

2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 11 inci maddesine istinaden atık su altyapı yönetimi olan OSB yönetimleri atık su altyapı sistemlerinin kurulması, bakımı, onarımı ve işletilmesinden sorumlu olup, 15 Haziran 2022 tarihli ve 31867 sayılı, Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun düzenlemesi ile; ileri arıtma teknikleri ile arıtılmış atık suyunu yeniden kullanan kuruluşlara, yeniden kullanım oranına göre enerji giderlerinin % 100' üne kadar indirim uygulanmasına yönelik düzenleme yapılmış olup, arıtılmış atık suyun yeniden kullanıma hazır hale getirilmesi için harcanacak enerji giderlerinde indirim sağlanıp işletme maliyetinin önemli bir kısmı karşılanacaktır. Uygulamaya esas hususların yer aldığı Atık su Arıtma Tesisi Enerji Teşviki Yönetmeliği 11.11.2023 tarihli ve 32366 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Entegre tekstil ve boya terbiye tesislerinde giren ham su miktarı ile atık su arasında oluşan fark, işlenen hammadde, kullanılan ekipman ve proses bazında değişkenlik göstermektedir. Tesislerin atık su arıtma tesisi proje onayı yapılırken, oluşması muhtemel atık su miktarı göz önünde bulundurularak tasarım yapılmaktadır. Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği 29. maddesinde yer alan hüküm gereğince "Atık su debisi 500 m³/gün üzerinde olan işletmelerin atık su arıtma tesisi çıkış noktasında veya kanalizasyon sistemine atık su bağlantısının yapıldığı yerde numune alma bacası, otomatik numune alma ve debi ölçme cihazı bulundurması zorunludur."

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED); gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmaları kapsamaktadır. Diğer taraftan ÇED Yönetmeliği kapsamında verilen "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" veya "ÇED Gerekli Değildir" kararları, bir projede faaliyete başlanması için gerekli, ancak yeterli olmayıp mer'i mevzuat uyarınca ilgili kurum ve kuruluşlardan izin onay ve/veya ruhsat alınmadan yatırıma başlanması mümkün değildir.